

KABARÉ A GÖRBETÜKÖRBEN

JEGYZETEK AZ ÚTKERESÉSÉRŐL, AMELYRŐL ANNYIT ÍRNAK

Megint az a nagy, lázas keresés.

A világ színházaiban egyik anket a másikat éri; előadások hangzanak el, vitaestek nyúlnak az éjszakába, könyvek jelennek meg róla, irodalmi és színházi lapok, hetilapok, és napilapok kultúrrovatai keresik; a válsázt az egyetlen kérdésre:

„Mi lesz a sorsa ennek a művészetnek, amely előtt ma s annyi évszázad után megint a lét vagy nem lét kérdése áll?”...

Hiszen a színházat ma már nemcsak a film rohamosan fejlődő népszerűsége veszélyezteti, nemcsak a rádió színes és változatos műsora marasztalja le, hanem sok helyütt — főleg Nyugaton — a programban és művészi atrakciókban bővelkedő kávéházak és mulatók is.

Válasz helyett azonban, mindig újabb kérdés vetődik föl.

Előttünk is fölvetődött a kérdés:

„Tán a kabaré?”

De utána mindjárt hangzik a lezserelésre készítő válasz:

„Hol van a kabaré a televíziótól? ... Több, mint egy évszázadnyi távolságra, vagy még többre, mert az olasz „commedia dell' arte” Arlecchinója még régebben kacagtatta meg a közönséget rögtönzött népi játékaival.

És hol a veszély, amikor mégis tény az, hogy a színeszet a legelőbb művészet és a legközvetlenebb kapcsolatot tartja fenn a közönséggel?

Ami viszont a televízió közeledésének veszélyét jelenti: álljon itt egy példa.

Az Amerikai Egyesült Államokban ma már nemcsak a kisebb vidéki városokban, hanem New Yorkban és San Franciscóban is olvashat az ember ilyen fölratot a kávéházak vagy a mulatók kirakatablakán:

„Lépjen be a mulatónkba és foglaljon nyugodtan helyet nálunk, ha jól akarja magát érezni, nincsen televíziónk!”

Ezekben a meghitt lokálokban — szerte a világban — a kabarétól (a csapszékektől, a kiskávéházaktól) az amerikai pódium-kabaré-kon át egészen a teaházakig hasonló képekkel találkozunk: színpadi játék, líra, zene, tánc és humor — művészi színvonalon...

Először három évvel ezelőtt vetődött föl Szuboticán a Szabad Színpad gondolata. Hogy valami új kezdeményezés föltépje a színházi repertoár merev falait; mert mintha megtorpantak volna a régi keretek között, valahol a klasszikus műfajok követelményeinél, s onnan, ha léptek, nemcsak előre, de visszafelé is léptek, a népszínmű felé.

A Szabad Színpad — a zervek szerint — olyan színpadi hangszereket is megszólaltatott volna, amilyen-

neket még nem igen játszottak a mi színpadunkon. (Ez nem jelenti azt, hogy más színpadokon nem játszottak így, s hogy teljesen ismeretlen műfajokról van szó, amelyeket éppen most teremtett meg a szerző, a színházi rendező és a színész.) Termékeny a mi korunk, s éppen gazdag élményanyagánál fogva hozhat új hangszerezésben új megjelenési formákat is...

Hogy mennyire helyénvaló volt ez az elgondolás, azt egy vagy két esztendővel később a szokványos sikert jóval felülmúló eredménnyel igazolta be a szarajevói „Körszínpad”, a noviszádi „Slobodna scena” és a belgrádi „Atelier 212”.

Három évi meditálás után mégis megszületett végre a Vidám Színpad, és nem véletlen, hogy jelképpéül a „tragos” rohanó kecskét választotta.

Első kísérletei természetesen az úgynevezett vidám estek könnyű és művészi igényeket nem mindig szem előtt tartó műsorával indult. Itt túlnyomórészt a persiflage gunyoros és csúfolódó hangja érvényesült, és a játék a helyzetkomikum adta lehetőségek burleszkyszerű kiaknázásán alapult. Ez voltaképpen a régi kabaré hangja, amelyben a paródia is csak ritkán jutott szóhoz, s ennek folytán a bírálatot (a társadalombírálatot vagy a letűnt világképek bírálatát) elnyelte a bohókás hangulat vagy az egészen nyílt komédia.

Ámde a kabarénak van egy fejlettebb — ha úgy tetszik irodalmibb — megjelenési formája is. Itt a szín-

padon más hangulat uralkodik, mert a travesztia vagy a persiflage ábrázolási formája mellett (vagy inkább helyett) a szatíra bíráló hangja és a jelenségek művészi karikatúrája érvényesül. Tehát előtérbe kerül a művészi igény, amely már nem elégszik meg azzal, hogy a színész kiaknázza a csattanókat és elcsepelt (szinte közhelyszámba menő) színpadi fogásokat alkalmazzon, hanem az ábrázolóművészet, a mimika és a dikció minden értékes és alkalmazható eszközt igénybe veszi mondanivalójának jelenítéséhez.

A szubotivai Vidám Színpad művészi kabarét kíván nyújtani; s ha a műsor számai között a régi kabaréra is vet egy pillantást, ezt azzal a szándékkal teszi, hogy görbetűkör elé állítsa a letűnt előadási formák egész kompozícióját. Azután, amikor műsorszámával a mába lép, és a líra hangját is szóhoz engedi, — már a művészi karikatúra érvényesül, a sanzonban éppúgv. mint a monológban vagy a dialógusban, amelyben a társadalmi viszonyok által teremtett pillanatnyi helyzetek paródiáját adja.

Ez is a lázas keresésnek egy mozzanata csupán, érett műfajjá vagy elfogadható jelentkezési formává a rendező és a színész érlelheti, ha velük együtt a szerző és a közönség is úgy akarja, s nem elégszik meg azzal, hogy a könnyű tréfák és viccek levében fűrösze meg mégis mindig többet követelő érzékszerveit.